

NADVÄZOVACIE VZŤAHY V HOVOROVEJ SKLADBE*

FRANTIŠEK MIKO (Košice)

Súdrh Hausenblas vyzdvihol vo svojom referáte nadväzovanie ako charakteristickú črtu skladby hovoreného prejavu. Treba uvažovať o tom, či sa nadväzovanie nedá chápať širšie. Prispelo by to k objasneniu niektorých problémov.

Ako prostriedky nadväzovania neslúžia len spojky (a prívetné konštrukcie, ktoré súdrh Hausenblas v svojom referáte spomína); ale v tejto funkcii sa vyvinuli ako osobitná skupina slov — možno povedať osobitný slovný druh — častice. Upozornil na to pri slovách *ještě* a *již* v češtine M. Komárek.¹ Vymedzenie častíc narážalo doteraz na ťažkosti práve preto, že nebola jasne videná ich svojrázna úloha v tom, že nadväzujú na predchádzajúci kontext.² Komárkove zistenia platia — ako už on sám konštatoval — pre celý rad iných slov. Ako sme mali možnosť pozorovať pri skúmaní prísloviak v slovenčine, platí to pre všetky tzv. častice.

Podstata nadväzovania spočíva vlastne v tom, že sa vo vete vyjadrí vzťah, ktorý presahuje hranice vety (resp. súvetia). Jeho zmyslom je viazať danú vetu s tým, čo je mimo vety. V prvom rade je to predchádzajúci kontext. Je však otázka, či nie je javom tej istej roviny aj viazanie vety na rečovú situáciu a jej prvky (predovšetkým na podávateľa prejavu). Napr. vo vete *Aspoň kufor mi zoberte* môže častica *aspoň* nadväzovať na vetu *Nemáme miesto, všetko je obsadené*, ale môže nadväzovať i priamo na situáciu vyjadrenú touto druhou vetou bez jej explicitného konštatovania. Častice teda môžu nadväzovať i na situáciu. Logicky z toho potom vyplýva, že medzi ne patria aj tzv. modálne slová, ktoré nadväzujú na podávateľa prejavu ako na hodnotiteľa výpovedného obsahu (napr. vo vete *Konečne sem sa ho dočkali*; slovo *konečne* môže v iných prípadoch nadväzovať na kontext — v odporovacom význame: *Konečne, veď to ani nemusí byť pravda*).

Domnievam sa, že sa pri traktovaní modálnosti vety doteraz nevyzdvihoval dostatočne jej vzťahový moment. Podľa povedaného sa môže tento moment vysvetľovať ako nadväzovanie. A sú tu potom ešte i ďalšie súvislosti. Modálnosť, t. j. hodnotiace

* Pro časovou tiseň nemohl být tento příspěvek přednesen. (Pozn. red.)

¹ Miroslav Komárek, *K sémantické a syntaktické charakteristice slov ještě, již (už)*, Studie ze slovanské jazykovědy, Praha 1958, 147 n., predovšetkým 150—152.

² Otázku častíc na podrobnom materiáli skúmal v slovenčine Jozef Mistrík, (*K otázke častíc v slovenčine*, Jazykovedné štúdie IV, Spisovný jazyk, Bratislava 1959, 201 n.).

nadväzovanie vetného obsahu na podávateľa prejavu, patrí vlastne do roviny aktualizáčnych vzťahov, ktoré sú pre vetu konštitutívne.

Pretože je používanie modálnych výrazov pre hovorovú skladbu charakteristické, znamená to, že veta v hovorovom jazyku má zosilnené aktualizáčné vzťahy. V hovorovom jazyku sa dá hovoriť aj o zosilnených komunikačných vzťahoch (častejšia a silnejšia výzovosť a emfaticnosť). Naproti tomu v písanom jazyku sú obidva tieto druhy vetotvorných vzťahov tlmené a viac sa zase uplatňujú prostriedky slúžiace na výstavbu kontextu.

To umožňuje lepšie stanoviť gnozeologickú hodnotu hovorového myslenia a odhaľuje i pramene štylistickej svojráznosti hovorového vyjadrovania.